

**МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

Затверджую:
Завідувач кафедри

О.Л. Гільченко

27 серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВЗП 3 ПОЛІТИКА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

2020 – 2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «**Політична реклама та зв'язки з громадськістю**» для студентів ОС «Магістр».

Розробник:

Пахоменко Сергій Петрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики МДУ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Протокол від «27» серпня 2020 року, № 1.

Завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

() О. Л. Гільченко

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3 (денна форма); 3 (заочна форма)		За вибором	
Модулів – 3		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 8		6-й	6-й-
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 90 (денна форма); 90 (заочна форма)		11-й	11-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Магістр	20 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		56 год.	70 год.
		Індивідуальні завдання:	Індивідуальні завдання
		4 год.	2 год.
Вид контролю: залік 1 год	Вид контролю: залік 1 год.		

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – **33 / 67 (%)**.; для заочної форми - **20/80 (%)**

2. Мета та завдання курсу

У рамках дисципліни вивчаються основні концептуальні підходи до аналізу історичної пам'яті, а також ставиться питання про її політичну роль та вплив на міждержавні взаємини. Дана проблема особливо актуальна для перехідних суспільств, постімперських і посткомуністичних, де в умовах транзиту відносини з минулим переживаються часом досить гостро і драматично, і де історична пам'ять вимагає особливого розгляду саме на політичному рівні. Саме у цих перехідних державах політика пам'яті часто екстраполюється на зовнішньополітичний рівень

Мета курсу: вивчення основних концепцій історичної пам'яті і пов'язаного з ними понятійного ряду, а також форм, напрямів і структури політики пам'яті як засоби формування колективних уявлень про історичне минуле та інструменту впливу на ідентичність. Актуальні питання історичної пам'яті та пов'язаної з нею політики держав розглядаються на прикладі кількох різних «кейсів», в якості яких обраний досвід Західної Європи, Польщі, України та Росії. Використання історичних питань у зовнішньої політики розглянуто на кейсі українсько-польських взаємин та гібридної війни Росії проти України

Завдання:

- Ознайомити студентів з проблематикою і змістом останніх наукових дискусій про історичну пам'ять і її ролі в політиці.
- Дати уявлення про основні поняття, пов'язаних з вивченням історичної пам'яті.
- На аналізі конкретних прикладів показати взаємозв'язок історичної пам'яті та політики.
- Продемонструвати, яким чином історична пам'ять використовується у вирішенні зовнішньополітичних завдань.

В результаті освоєння дисципліни студенти повинні:

знати :

- основні напрями й підходи до розуміння й використання концепту «історична пам'ять»;
- основні наукові публікації та дебати про історичну пам'ять і її політичної ролі, класичні теоретичні підходи, відбиті в працях таких авторів, як М. Хальбвакс, П. Нора, Я. Ассман, П. Рікер та ін.
- базові терміни, що використовуються у дослідженні колективних репрезентацій минулого;
- ключові позиції сучасної історичної політики

вміти :

- характеризувати основні положення теоретичних розробок концепту «історична пам'ять» у її зв'язку з аналізом сутності колективних репрезентацій минулого;
 - аналізувати специфіку політики пам'яті у різних країнах;
 - порівнювати офіційні «політики пам'яті» різних країн щодо однакових феноменів
 - критично аналізувати та обговорювати проблеми, пов'язані з дослідженням історичної пам'яті та історичної політики,
 - розуміти і розрізняти основні позиції в дебатах з проблем дисципліни,
- аналізувати інформаційні матеріали, пов'язані з проблематикою історичної пам'яті

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретичні питання політики пам'яті у системі суспільних наук

Тема 1. Memory studies» - виникнення і еволюція в ХХ- на початку ХХІ ст.

Тема 2. Історична політика: виникнення, методи, інститути.

Змістовий модуль 2.

Особливості історичної політики та комеморативних практик Західної Європи.

Тема 1. Офіційні політики пам'яті ведучих західноєвропейських стран у ХХ ст. : головні герої, основні сюжети та ідеологічні доміанти пам'ятей Німеччини, Франції, Великої Британії, Італії і Іспанії.

Тема 2. Основні етапи «подолання минулого» в Німеччині. Пам'ять про націонал-соціалізм і Голокост.

Тема 3. Французький варіант історичної політики.

Змістовий модуль 3.

Історична політика у Східній Європі

Тема 1. Інститути історичної політики та меморіальні закони і місця пам'яті у Східній Європі

Тема 2. Історична політика в Польщі: основні парадигми

Тема 3. Методи історичної політики в РФ, ідеологічні підстави і завдання

Тема 4. Національний та радянський наративи в історичній політиці України

Тема 5. Фактор конфлікту історичних пам'ятей як інструмент російської гібридної агресії проти України.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	лаб	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретичні питання політики пам'яті у системі суспільних наук												
Тема 1. Memory studies» - виникнення і еволюція в XX- на початку XXI ст.	4	2	2						2	2		

варіант історичної політики.												
Разом за змістовим модулем 2	22	6				16	22	2				20
Змістовий модуль 3.												
Історична політика у Східній Європі												
Тема 6. Інститути історичної політики та меморіальні закони і місця пам'яті у Східній Європі	10	2				8						10
Тема 7. Історична політика в Польщі: основні парадигми	6	2	4					2				
Тема 8. Методи історичної політики в РФ, ідеологічні підстави і завдання	14	2	4			8		2	2			10
Тема 9 Національний та радянський наративи в історичній політиці України	10	2				8		2	2			10
Тема 10	10	2				8						10

Фактор конфлікту історичних пам'ятей як інструмент російської гібридної агресії проти України.												
Разом за змістовим модулем 3	50	10	8			32		6	4			50
МОДУЛЬ 2												
ІНДЗ					4						2	
Усього годин:	90	20	10		4	56	90	12	6	-	2	70

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годи	
		денна	заочна
1.	Memory studies» - виникнення та розвиток парадигми	2	2
2.	Фактор комеморативного культу «Великої Вітчизняної Війни» у відносинах РФ з країнами-сусідями	4	2
3.	Волинська трагедія в сучасних українсько-польських відносинах	4	6
	Усього	10	12

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Історична політика: виникнення, методи, інститути.	8	10
2.	Офіційні політики пам'яті ведучих західноєвропейських стран у XX ст. : головні герої, основні сюжети та ідеологічні доміанти пам'ятей Німеччини, Франції, Великої Британії, Італії і Іспанії.	8	10
3.	Основні етапи «подолання минулого» в Німеччині. Пам'ять про націонал-соціалізм і Голокост.	8	10
4.	Інститути історичної політики та меморіальні закони і місця пам'яті у Східній Європі	8	10
5.	Методи історичної політики в РФ, ідеологічні підстави і завдання	8	10
6.	Національний та радянський наративи в історичній політиці України	8	10
7.	Фактор конфлікту історичних пам'ятей як інструмент російської гібридної агресії проти України.	8	10

7.Індивідуальні завдання

А) Есе на задані теми

1. Історія та політика: конфлікт інтерпретацій.
2. Політика пам'яті як фактор конструювання національної ідентичності
3. Пам'ять і культурна ідентичність в умовах масової міграції і мультикультуралізму.
4. Колективна пам'ять і історичне примирення.
5. Фактор історичної пам'яті у зовнішній політиці.
6. Пам'ятники и меморіали як фактор контраверсійності або порозуміння у зовнішніх взаємінах

7. Історичні питання в програмах і діяльності націонал-популістських партій Європи
8. Меморіальні закони та декомунізація в Україні
9. Пропагандистське використання історичної пам'яті на окупованих територіях («ДНР» і «ЛНР») (Місця пам'яті, нові офіційні свята, коммеморативні практики та ін.)
10. Фактор конфлікту історичних пам'ятей як інструмент російської гібридної агресії проти України.

Б) Проаналізуйте конкретний кейс контраверсійності (конфліктності) історичних пам'ятей у міждержавних відносинах . (на вибір: а) Польща-Німеччина, б) Польща-Литва, в) Угорщина-Словаччина, г) Естонія – Росія, д) Хорватія –Сербія, є) КНР-Японія

8.Методи навчання

Методи усного, письмового контролю та самоконтролю. Словесні (розповідь-пояснення, бесіда, проблемна лекція), наочні (ілюстрація, демонстрація) та практичні (вправи, практична робота, реферати тощо). Методи інтерактивного навчання – колективні дискусії,. Пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові методи. Позааудиторна діяльність.

Виконання та захист студентами індивідуального завдання за темою курсу

9. Методи контролю

Контроль за рівнем підготовки студентів здійснюватиметься як:

- поточний (перевірка знань на семінарах, за допомогою самостійних домашніх завдань та індивідуальних дослідницьких завдань);
- підсумковий (залік).

Питання до заліку

1. «Memory studies» - виникнення і еволюція в ХХ в.
2. Концепція «соціальних рамок пам'яті» і «колективної пам'яті» М. Хальбвакса
3. П. Нора про «місцях пам'яті».
4. Я. Ассман про культурну пам'ять.
5. Е. Хобсбаум про винахід традицій. Винахід традицій і конструювання минулого в громадському просторі.
6. Історична політика: виникнення, методи, інститути.
7. Офіційні політики пам'яті ведучих західноєвропейських стран у ХХ ст .: головні герої, основні сюжети та ідеологічні домінанти.
8. Основні етапи «подолання минулого» в Німеччині. Пам'ять про націонал-соціалізм
9. «Битва істориків» у ФРН та виникнення концепту «історичної політики»
10. Коммеморація Голокосту (досвід Німеччини і Франції).

11. Особливості історичної політики у Франції.
12. Офіційна пам'ять про епоху колоніалізму у Франції та її вплив на відносини Франції з країнами Африки та Карибського басейну.
13. Історична травма комунізму і пошуки нової ідентичності в країнах Східної Європи.
14. Історична політика в Польщі: основні парадигми
15. Катинь в історичній пам'яті поляків та у польсько-російських відносинах.
16. Волинь в історичній пам'яті поляків та у польсько-українських відносинах
17. Інститути історичної політики та меморіальні закони і місця пам'яті у Східній Європі
18. Методи історичної політики в РФ, ідеологічні підстави і завдання.
19. Етапи історичної політики РФ.
20. Фактор комеморативного культу «Великої Вітчизняної Війни» у відносинах РФ з країнами-сусідями
21. «Битви пам'яті» на пострадянському просторі.
22. Національний та радянський нарративи в історичній політиці України
23. Пам'ять про Голодомор як фактор історичної політики в Україні
24. Меморіальні закони та декомунізація в Україні
25. Колективна пам'ять і історичне примирення.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Семінарські заняття, самостійна робота та індивідуальні дослідницькі завдання										Залік	Сума
Модуль 1					Модуль 2		Модуль 3				
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T1	T2	T3		
5	5	5	5	5	10	10	10	10	10	25	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	добре	
74-81	C		
		Зараховано	

64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Література:

Базова

1. Андерсон Б. Воображаемые сообщества. Размышления об истоках и распространении национализма. М., 2001.
2. Ассман Я. Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности. / Пер. с нем. М.М. Сокольской. М.: Языки славянских культур, 2004
3. Касьянов Георгій. Історична політика 1990-х0 поч. ХХІ ст.: Україна і пострадянський простір // <http://uamoderna.com/images/archiv/21/UM-21-Kasianov.pdf>
4. Миллер А. Историческая политика в Восточной Европе начала ХХІ в. // Историческая политика в ХХІ веке. Сборник статей. М., 2012. С. 7–32.
5. Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. – К., ПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. – 328 с.
6. Нора П. Между памятью и историей (Проблематика мест памяти); Нация – память; Как писать историю памяти?; Эра коммемораций // Нора П. Франция – память / Пер. Д. Хапаевой. СПб, 1999. С. 66 – 148.
7. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс ; пер. с фр., вступ. ст. С. Н. Зенкина. — М. : Новое изд-во, 2007. — 346 с.
8. Хобсбаум Э. Изобретение традиций // Вестник Евразии, 2000, № 1 (8), С. 47 – 62.
9. *Борозняк А.И.* ФРГ: волны исторической памяти // Неприкосновенный запас. 2005. № 2-3.
10. *Вельцер Х.* История, память и современность прошлого. История как арена политической борьбы // Память о войне 60 лет спустя. Россия, Германия, Европа. М.: Новое литературное обозрение, 2005.

11. Грицак Я. О парусах и ветрах и кораблях, отплывающих в разные концы: постсоветская Украина // *Ab Imperio*. - 1. - 2004. - С. 231-242.
12. Джадт Т. «Места памяти» Пьера Нора: чьи места? Чья память? // *Ab Imperio*. – 2004. - №1 – С. 44-72.
13. Дубин Б. Память, война, память о войне. Конструирование прошлого в социальной практике последних десятилетий // *Отечественные записки*. 2008. № 4 (43).
14. Скульчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. – К.: «Критика», 2008.
15. *Калинин И.* Бои за историю: прошлое как ограниченный ресурс // *Неприкосновенный запас*. 2011. № 4 (78). <http://magazines.russ.ru/nz/2011/4/ka29.html>
16. Касьянов Г.В. Историческая политика и «мемориальные» законы в Украине: начало XXI в. // *Историческая Экспертиза*. № 2. 2016. С. 28-57./ http://istorex.ru/page/kasyanov_gv_istoricheskaya_politika_i_memorialnie_zakoni_v_ukraine_nachalo_xxi_v
17. Кармен Шайде Коллективные и индивидуальные модели памяти о "Великой Отечественной войне" (1941-1945 гг.) // *Ab Imperio*, No 3 (2004), 211-235.
18. *Кенинг Х.* Память о национал-социализме, Холокосте и Второй мировой войне в политическом сознании ФРГ // *Неприкосновенный запас*. 2005. № 2-3.
19. *Копосов Н.* Мемориальный закон и историческая политика в современной России // *Ab Imperio*. 2010. № 2. С. 249–74.
20. Кравченко В. Бой с тенью: Советское прошлое в исторической памяти современного украинского общества // *Ab Imperio*. 2004. № 2. С. 329 – 368.
21. *Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / [Ю.Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко] За загальною редакцією Ю. Шаповала. – К.: ІПЕНД.- 2013, 600 с.*
22. Лангеноль А. Общественная память после смены строя: сходства и различия между практиками памяти в посткоммунистических и постколониальных странах // *Ab Imperio*. - 1. - 2004. - №. 314 – 326.
23. *Люббе Г.* Историческая идентичность // *Вопросы философии*. № 4. 1994. С. 108–113.
24. Нора П. Всемирное торжество памяти // *Неприкосновенный запас*. - №2-3. – 2005. – С. 39-43.
25. Рикёр П. Конфликт интерпретаций: Очерки о герменевтике. М.: Academia-Центр, 1995.
26. Рикёр П. Пьер Нора: странные места памяти // Рикёр П. Память, история, забвение : пер. с фр. / П. Рикёр. — М. : Изд-во гуманит. лит., 2004. — С. 558-572.
27. *Ферретти М.* Обретенная идентичность. Новая «официальная история» путинской России // *Неприкосновенный запас*. 2004. № 4.
28. *Фрай Н.* Преодоленное прошлое? Третий рейх в современном немецком сознании // *Ab Imperio*. № 4. 2004. С. 21–40.
29. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память // *Неприкосновенный запас*. №40-41. - 2-3/2005.

30. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс ; пер. с фр., вступ. ст. С. Н. Зенкина. — М. : Новое изд-во, 2007. — 346 с.
31. Хаттон Патрик. История как искусство памяти. - Санкт-Петербург, 2004. (Морис Хальбвакс: историк коллективной памяти) - С. 191-218.
32. Olick J. Social Memory Studies : From —Collective Memory|| to the Historical Sociology of Mnemonic Practices / J. Olick, J. Robbins // Annual Review of Sociology. — 1998. — № 24. — P. 105—140.
22. Winter J. The Generation of Memory: Reflections on the —Memory Boom|| in Contemporary Historical Studies // Bulletin of the GHI. – Fall 2000. – Issue 27. Електронний ресурс: <http://www.ghi-dc.org/publications/ghipubs/bu/027/b27winterframe.html>

Інформаційні ресурси:

23. Сайт українського інституту національної пам'яті <http://www.memory.gov.ua/>
24. Сайт часопису «Україна Модерна» <http://uamoderna.com/>
25. Сайт <http://www.historians.in.ua/>
- Сайт Інституту історії НАН України <http://www.history.org.ua/>